

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

7. De Partibus Periodi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

recurrentes. Versam verd, quæ dicitur periodus, cum strophis, & antistrophis Lyricorum.

De diuisione Periodi.

Pneumate, Clauis, Chiasmo, &c.

CAPVT VI.

Periodorum variæ traduntur à Rhetoribus diuisiones, quarum aliæ ad sensum verborum, aliæ ad structuram pertinent. Ego, vt omnem ambiguitatem submoueam, grauiores primum diuisiones afferam, minutas deinde suo loco discutiam.

Quid pneuma Periodus.

Primum, vna est, quæ ab Hermogene appellatur πνεύμα, spiritus, & definitur πνεύμασις λόγος διάνοια μ' απαρτίζον εν κήλοις, & κόμματι μεζέρινον προς την διάρκειαν τῷ πνεύματι. Κατά τὴν φωνὴν τῷ λέγοντι. Structura orationis, quæ sensum membri, incisiuque definitum, ad oratoris spiritum, & vocem accomodat. Talis dicitur iusta periodus.

Quid Clauis.

Alia dicitur Clauis, ἡ κλέϊς ἴσθιον τινὰ, καὶ ἀληθινὰ περιόδον τῷ ὅλῳ ἐπιχειρηματικῷ ἀναγκαστικῷ σύνθεσι. Decursus totius argumenti breuiter comprehensus, Et hæc tam communis est Rhetorum, quàm dialecticorum. Appellatur autem clauis, quod vt clauis ostium, sic expeditè referat vim argumenti.

Quid periodus chiasmata.

Alia nomen habent à diuersis figuris, quibus contextuntur, inter quas nobilis est χιαζομένη. Est autem periodus χιαζομένη cum in quadrimembri circuitu, vtiuque propositionibus ambæ redditiones respondent, & contra, vt apud Demosthenem Olynth. 2.

Ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος ὅσω πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεπεσκέτην αὐτῷ, τοσούτῳ δευμοσότερος παρὰ πᾶσι νομίζεται. Ὑμεῖς δ', ὅ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσω χεῖρον ἢ προσήκε μέγεθος οἷς πράγμασι, τοσούτῳ πλείονα ἀτυχύνειν ἀφλάκατε; Etenim Philippus, quo plura supra suam ipsius dignitatem fecit, eo plus habet apud omnes admirationis. Vos autem, viti Athenienses, quod peius, quam par erat, rebus viciistis, eò maiori dedecore afficiuntur.

Dicitur autem χιαζομένη quasi decussata à χ' litera, quæ crucis in modum intersectantibus seipfas duabus obliquis lineis figuratur. Vnde Chiasma & χιασμός figura, quando quatuor propositis, tertium secundo responderet, & conuenit quartum primo.

Alia ἰσοκλής & ἰσοπλευροῦ, hoc est, quadrata, quatuor membris æqualibus constans.

Alia rotunda σφουγγώδης ἀποστενευμένη, rotundæ, & concinnæ, quasi tornata facta, vt loquitur Plutarch. de auditione. Itaque nomen potius est omnium elegantium periodorum generale, quàm speciale.

Alia ἐπιχειρηματικὴ, siue increpatoria dicitur, Demost. breuis, & expedita, vt Φίλιππος ἂν εὐξάμην Olynth. 1. τοῖς θεοῖς, ταῦτα ὑμῶν τινες συμβάδε ποιῶσιν, Philippus quidem à Dijs postulare, ea ipsa, quæ vestrum plerique faciunt.

Alia γνωμικὴ, sententiosa, vt ἐμπράπειρα παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τῷ κακίῳ φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. Prosperis rebus vti supra meritum, stultis occasio est male sentiendi.

Alia ἀποφαντικὴ, enuntiatiua, quæ fit per rectos casus, vt ἄλλ' ὃ τὴν εὐβοίαν ἐξένοσ σφετερίζομεν.

Alia per interrogationem, vt τίς γὰρ ὃ τὴν εὐβοίαν σφετερίζομενος; τίς ὁ καλὸν λαμβάνων ὠρεῖν, Quis Eubœam sibi vendicat? quis cepit Oreum?

Alia ἰμπερικὴ, redargutoria, vt si dicas, num hic ipse est, qui Eubœam sibi vendicauit, qui cepit Oreum.

Afferet & δευλικῶς, & ἀρητικῶς, & ἀπογορευτικῶς demonstratiuas, negatorias, prohibitiuas. Sed Græculæ sunt istæ diuisionum minutie, nunc ad cæteras partitiones veniamus, quæ ex periodi partibus, & membris colliguntur.

De partibus Periodi.

CAPVT VII.

Væ sunt periodi partes, Colon, siue membrum, siue intermissio, & Comma, quod intercisio pariter, & articulus nominatur.

Na. z Mem.

Membrum est oratio sensus perfecti, sed suspensi, è toto corpore periodi abrupta: vel res breuiter absoluta, sine totius sententiæ demonstratione. Hoc Demetrius cum manu comparat, quæ ita pendet à corpore, vt in se cumulatam habeat nature suæ perfectionem. Id si longius fuerit *χρονωρις* appellatur, vt auctor est Hermogenes.

Quid ex verti.

Est igitur colon, Antequam P. C. dicam ea, qua hoc tempore discenda arbitror. Vides sensum suspensum: Assume reliquam partem, & confice periodum. Exponam vobis breuiter consilium profectiois, & euerfionis meæ.

Articulus, siue comma dicitur, cum singula verba intervallicis distinguuntur: cæsa oratione hoc modo: *sermonia, voce, vultu, aduersarios perterruisti*. Est igitur comma pars coli, siue membri, vno, vel pluribus verbis constans.

Hinc multiplex periodus secundum varia intervallicis distinguitur, alia oratoria, alia historica, alia simplex, alia composita, alia magna, alia parua, alia mediocris, alia etiam perigraphæ appellatur.

Oratoria amplior est, & lufior, qua vtuntur Oratores

Historica strictior, ad vsum historicorum.

Simplex, quæ vnicò longiori membro constat. Tale est exordium pro Cluentio; Animaduerti omnem accusatoris orationem in duas diuisam esse partes.

Composita, quæ fit ex nexu plurium membrorum, vt superior; (Antequam, Partes conscripti, &c.)

Magna, quæ maioribus colis, aut pluribus, quàm quatuor constat.

Parua, quæ paucioribus, quàm quatuor.

Mediocris, quæ quatuor intermissionum ambitu definitur.

De pedibus Periodi.

Ex Halicarnassensi.

CAPVT VIII.

Dionysius Halicarnassensis, Rhetor quidem præstantissimus, in libro de compositione nominum pedes oratorios sic numerat, & probat.

Primus est Spondeus aptus, & grauis.

Iambus non omnino est ignauus, sed aptus humili, & attemperato sermone.

Trochæus mollior est, & humilior.

Pyrrichius est tenuis, & planè demissus.

Tribrachus nihil habet venustatis, & grauitatis.

Molossus ex tribus longis, vt errores, planè grauis est.

Amphibrachus ex duabus breuibus, & media longa, vt amare, non est aded heroicus.

Anapæstus grauis, & aptus ad seria, atque affectus exprimendos.

Dactylus optimus est, & heroicus, aptusq; rebus amplioribus.

Creticus, siue amphimacer ex duabus longis, & media breui, vt castus, non est repudiandus.

Melior tamen Bacchius ex duabus longis, & vltima breui, vt laudare.

Hyperbachus ex prima breui, & duabus longis, vt habere.

Dochimus quoq; pes est insignis, ex quinque syllabis, prima breui, duabus longis, breui, & longa, vt amicos tenes.

Dichoreus ex duobus trochæis, vt sempiternus, volubilis, & aptus maximè in clausulis.

Item Pæon primus, ex prima longa, & tribus breuibus, vt contere. Pæon secundus, ex tribus breuibus, & vltima longa, vt temeritas.

Et hi frequentiores sunt apud Oratores.

De numero, & Mixtura pedum.

Ex Cicerone.

CAPVT IX.

Non est hic meum consilium varias de numeris, & pedibus atcessere sententias, & in ista labyrinthi perplexitate sine fructu ludere iuuenilius.

Equidem existimo totam illam tractationem à M. Tullio tanto iudicij pondere, & sententiarum nitore descriptam, vt qui in hoc opere videatur laborasse contentus, cætorum scriptorum vel studia restinexit, vel ingenia sua claritate preferit. Quamobrem, ne gestum totam Roscio agere in scena videamur, faciam quod mei est institutum. Primum, quid præcipiat exponam: deinde quid de sæ-